

תשעה עשר איש ואשה סימלו בשנות תשכ"ט את הישגיהם וכשלונותיהם של ישראל והעולם. הם נבזרו על ידי עורכי „העולם הזה“, תוך בחינת כל מאורעות שנת תשכ"ט.

אנשי השנה תשכ"ט

העולם

ניל ארמסטרונג

המרחב

מייקל רוהן

„זהו צעד קטן לאדם וצעד ענק לאנושות“, אמר ניל מסטרונג, האדם הראשון שכף רגלו דרכה על אדמת ירח, עם נחיתתו הנחיתה על הירח, הגשמת חלום משחר נושואו. היתה המאורע שהאפיל על כל שאר מאורעות זמנו בתבל, למרות שלא היו לה השלכות ישירות על יל תושבי תבל, כמו למאורעות אנושיים שיגרתיים. הם מיבצע אפולו 11, ואנשי-החלל האמריקאים כובשי ירח חזרו אל כדור הארץ, נשארה האנושות כפי שהיתה גם לכן. „בסדר, אז הגענו לירח, אז מה?“ היתה התגובה לל-עולמית שהולידה ויכוחים פילוסופיים. מבלי לבדוק כדאיות כיבוש הירח ותוצאותיו העתידות לגבי האנוש, היה זה ללא ספק, גדול המיבצעים המדעיים של דם — מסע סיבוב ותחילה לתבונתו ולאפשרויותיו של אנוש. ניל ארמסטרונג היה הסמל החי ליכולת זו.

לא חסרו בתשכ"ט התנגשויות בין ישראל לבין שכנו תיה. הגבולות התחממו והלכו, ומעבר להם הופיעו האיר-גונים הפלסטיניים כגורם האקטיביסטי ביותר בעולם הערבי. אולם אם במשך כל ימות השנה נימה היה שהתנגשויות בגבולות הן אשר יאפינו את יחסי ישראל והמרחב לשנת תשכ"ט, ואם ההפיכה השמאלנית בסוריאן בישרה קץ החב-רה הפיאודאלית, בא החודש האחרון של השנה וסיפק מאורע שהבטיח בן-לילה את חותמו על המרחב כולו. מיסגו אלי-אקצה עלה באש, והעולם הערבי הקים קול צהחה: „היהודים אשמים!“ הם קראו לג'יהאד נגד ישראל, ולמרות שמשטרת ירושלים עצרה את הנודד האוסטרואלי בן ה-24, שהודה במעשה ההצתה, לא נדמה ההסתה. בתום השנה לא היה כל ביטחון שהקדיאה לג'יהאד תיאלם, או שיחסם העויין של הערבים כלפי ישראל והיהודים ישתנה.

מתי פלד

מדיניות

ישראל קרגמן

הכנסת

האיש שהעז השנה לנסות להתחתן דרך חדשה למדיניות הישראלית, לנפץ מוסכמות ולהצביע על אפשרויות חדשות, לא היה מדינאי. הוא גם לא היה כלל בישראל מקל-סוף. ניה הרחוקה, שם הוא משתלם לתואר נוסף במזרחנות, הצליח האלוף בסילואים מתי פלד, מי שהיה ראש אגף האפסנאות במטכ"ל במלחמת ששת-הימים, לערער את יסודות המדיניות המקובלת על המיסד הישראלי. באמצעות סידרת מאמרים בעיתונות הישראלית, עוררו דווקא מאמריו של פלד, בזכות היותו איש המיסד, הדים רבים ויכוחים נוקבים, למרות שהעקרונות עליהם היתה מבוססת התי-אוריה שלו לא היו חדשים ומקוריים. מתי פלד הפך לנושא הדגל של אותם מאורחי ישראל המכירים בקיומה של ישות פלסטינית והטוענים כי טובתה וביטחונה של מדינת-ישראל מחייבים הקמת מדינה פלסטינית עצמאית בגדה המערבית.

מה שאיפין את המושב האחרון של הכנסת השישית היתה היווצרותה, לראשונה בתולדות המדינה, של סיעה פרלמנטרית בעלת רוב מוחלט: סיעת המערך. מה שאירע כתוצאה מכך יכול היה לשמש דוגמה למה שעלולה סיעה זו לעולל אם תוכה שוב ברוב מוחלט — זילזול בכנסת, בחוק ובאורחי המדינה. האיש שאיפין את דמותה זו של „מעיי היה ח"כ ישראל קרגמן. הוא נטל חלק מרכזי בהעב-רת שורה של חוקים שרירותיים, שבאו להבטיח את של-טונו המוחלט של המערך בבית-המחוקקים ובמדינה. קרג-מן היה היוזם של חוק מימון המפלגות, שחילק סכומי עתק למעיי ולגחיל, ומונע מראש כל שוויון בסיכויים למפלגות קטנות או חדשות. כאשר הטיל בית-המשפט העליון ספק בחוקיות חוק זה, העבירו קרגמן וחבריו חוק תשרי, ה-מונע מאזרחים לפנות בענייני בחירות לבית-המשפט העליון.

עיר

מדני רחמים

רפואה

מורים לוי

צלילות אנשי הביטחון של ישראל תמיד שבו את דמיון יל. שנת תשכ"ט הבאישה סופית את ריחון של סוג אחד עלילות: הבלוש הפוליטי הפנימי, שסמלו הוא איסר יסר הקטן) הראל. לעומת זאת עלתה קרנו של הסוג ניו: מלחמת-הצללים של סוכני-ביון נועים. ומלחמתם של שייבטחון המופקדים על שמירה מפני פגיעותיהם של 'גוני-הטרור הערביים. את אלה סימל צעיר יפהפה כמו קן קולנוע, גבוה, פשוט ואמיץ, שבעבר היה צנתן. מר-רחמים היה במטוס אל-על שחנה בצירוף. חוליה בת בעה חבלנים פתחה עליו באש. פצעה את טייס-המישנה ציבורית. רחמים ירה עליהם, הרג אחד מהם. נעצר על-ידי חייצים ושחרר בערבות. פרשה זו הרימה חלק מהמסך, סתיר את מאמצי שירותי-הביטחון הישראליים לשמור על ם ורכוש ישראלים לא רק במדינה, אלא בכל העולם.

מעולם לא זכה איש רפואה בודד בישראל לפירסומת כה רבה, כפי שזכה לה הר"ר מורים לוי, מנתח-הלב בבית-החולים ביי-לינסון. בזכות מיבצע השתלת-הלב שביצע בחודש כסליו השנה. פחות משנה אחרי שבוצעה השתלת-הלב הראשונה בעולם, העלה הרופא בן ה-43 את ישראל אל מפת הרפואה העולמית, כאשר ביצע את השתלת-הלב ה-96 בתולדות הרפואה, שתל את ליבו של יצחק סגת בחזהו של חולה הלב יעקב סולם. אולם, אם מבחינה קלי-מת כעבור שבועיים מבלי שחזר להכרתו, הרי מבחינה ציבורית היה זה כישלון. המיסטורין סביב ההשתלה והנס-יונות להעלים את זהותו של תורם-הלב, כמו חוסר-האוד-אות לגבי מותו הקליני של התורם, חיוקו את ידי המער-עים, מבחינה מוסרית, על נסיונות רפואיים מסוג זה.

שון כדורי

יהדות

משה לנדוי

משפט

שום גורם לא איחד בתשכ"ט את היהדות העולמית ל-מתנה אחת. הקהילות המערביות הגדולות היו מפוצלות בין בני הדור החוקק יותר, אהדי הציונות, לבין בני הדור הצעיר. בגוש הקומוניסטי לא השתנה דבר, ורק מדי פעם הורם המסך כדי לאפשר לבודדים לצאת למערב או לישראל. אך מה שהיהדות עצמה לא הצליחה להשיג, נתן לה המיש-טר הרודני בבגדאד. בחודש שבט הועלו לגדרום בבגדאד ובבצרה 11 אורחים. תשעה מהם היו יהודים. פסטיבל-המחת עורר תגובות זעם בעולם היהודי, ורגשי-סלידה ברחבי ה-עולם כולו. עיראק הועיקה כתבים וצלמים זרים, הירשתה להם לראיין את הרב הראשי של עיראק, ששון כדורי, התוצאה היתה הפוכה מונו לה קיוו: הרב הקשיש הצטייר בעיני העולם כסמל של קהילה שבוייה ומצומקת, ש-2000 בניה חיים בעוני ובפחד, בצל עץ התלייה.

כאחד משלושת שופטי בית-המשפט העליון, שדנו בעתי-רתו של אורח פרטי נגד חוק מימון המפלגות שהועבר ב-כנסת, היה זה השופט העליון משה לנדוי שניסח את החל-טת בית-המשפט, שבפנעם הראשונה בתולדות המדינה פסלה חוק שהעביר הרוב בכנסת. פסק-דינו של השופט לנדוי הכ-ריח את סיעות הרוב בכנסת להכניס תיקונים בחוק, הביא-אותן לחקיקת חוק תשרי, שימנע עתירות מסוג זה בעתיד. היה זה פסק-דין מהפכני, שכן הוא המחיש לאזרחי המדינה כי גם נבחרי-העם אינם רשאים לעשות בחוק כרצונם, ובית-המשפט העליון עומד מעל להם. בכך הפך משה לנדוי לסמלה של מערכת השיפוט הבלתי-תלויה, האזורה אומץ להתנגד למעשים שרירותיים של הרוב בכנסת. במדינה כמו ישראל, בה אין חוקה כתובה, היה זה אקט דו-קישוטי, כפי שהוכיחה סיעת הרוב, בזלזול הפסק-הדין ובעקפה אותו.